

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СТАЛИЙ (ЗБАЛАНСОВАНИЙ) РОЗВИТОК»

Компонента освітньої програми – вибіркова (5 кредитів)

Освітньо-професійна програма	Регіональний розвиток та просторове планування
Спеціальність	С6 Географія та регіональні студії
Галузь знань	С Соціальні науки, журналістика та інформація
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Мова навчання	українська
Профайл викладача	Пасічник Микола Дмитрович, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України та регіоналістики https://moodle.chnu.edu.ua/user/profile.php?id=363
Контактний тел.	+380500569408
E-mail:	m.pasichnyk@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://moodle.chnu.edu.ua/enrol/index.php?id=5898
Консультації	Очні консультації: за попередньою домовленістю. Онлайн-консультації: щоп'ятниці на 12.30 за посиланням - https://meet.google.com/tth-sfer-xva?hs=122&authuser=2

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Сталий (збалансований) розвиток» належить до переліку вибірових навчальних дисциплін за освітнім рівнем «магістр», що пропонується в рамках циклу загальної підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти на першому році навчання. Вона забезпечує формування у студентів професійно-орієнтованої компетентності системного суспільно-географічного і регіонального дослідження проблем сталого (збалансованого) розвитку територій (країни і окремих регіонів) та спрямована на засвоєння теоретичних і практичних знань про особливості збалансованого розвитку і територіальної організації продуктивних сил і суспільства загалом, раціонального використання природних ресурсів і охорони оточуючого середовища, взаємодії природи і суспільства в системі «Природа – Людина – Господарство», вдосконалення вмінь та навичок регіональних досліджень набутих під час вивчення дотичних дисциплін. Навчальна дисципліна входить до блоку вибірових дисциплін, яка викладається в 2 семестрі в обсязі 5 кредитів.

Мета навчальної дисципліни: вивчення основ комплексного географічного аналізу процесів сталого (збалансованого) розвитку території; науково методичних основ інтеграції трьох складових сталого (збалансованого) розвитку: економічного зростання, соціального розвитку, охорони та збереження навколишнього середовища.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО (ЗБАЛАНСОВАНОГО) РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ. ОСНОВНІ СКЛАДОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
Тема 1	Вступ до концепції сталого розвитку Еволюція поняття: від «екологічного розвитку» до «сталого». Конференція ООН у Ріо-де-Жанейро (1992) та Саміт ООН зі сталого розвитку (2015). Триєдина модель сталості: екологічна, економічна та соціальна складові. Принципи Стокгольмської декларації, «Наше спільне майбутнє» (Брундтланд, 1987). Основні виклики XXI століття — ресурси, клімат, демографія, урбанізація.
Тема 2	Глобальні рамки сталого розвитку: Порядок денний ООН-2030 17 Цілей сталого розвитку (SDGs) та їхні міжсекторальні зв'язки. Індикатори досягнення цілей. Глобальні і національні механізми моніторингу (UN SDG Index, Eurostat). Роль науки, освіти й громадянського суспільства у реалізації SDG.
Тема 2	Принципи екологічної сталості Обмеження біосфери і межі зростання (Meadows, Rockström). Концепція «планетарних меж». Біорізноманіття як основа життєздатності екосистем. Деградація ґрунтів, водний дефіцит, забруднення, кліматичні зміни як загрози екологічній стійкості.
Тема 4	Економічний вимір сталого розвитку Зелена економіка, циркулярна економіка, декарбонізація. Екоінновації, енергоефективність, низьковуглецеве виробництво. Концепції «зеленого ВВП», ESG-інвестування та екологічного оподаткування.
Тема 5.	Соціальний вимір сталого розвитку Людський розвиток (HDI), гендерна рівність, соціальна справедливість, інклюзія. Концепція «добробуту понад зростанням». Моделі соціальної сталості в містах і громадах. Культурна сталість і освіта для сталого розвитку.
Тема 6.	Політика і управління сталим розвитком Міжнародні інституції: UNEP, UNDP, OECD, ЄС. Європейський зелений курс (European Green Deal), Fit for 55, Climate Law. Національні стратегії сталого розвитку в Україні. Басейновий принцип і стратегічна екологічна оцінка (CEO) як інструменти управління.
МОДУЛЬ 2. НАЦІОНАЛЬНИЙ ШЛЯХ ДО СТАЛОГО (ЗБАЛАНСОВАНОГО) РОЗВИТКУ	
Тема 7	Енергетика і кліматична сталість Світова енергетична трансформація. Відновлювані джерела енергії (ВДЕ): потенціал, бар'єри, сценарії для України. Паризька кліматична угода, ІРСС, концепція Net-Zero. Перехід від вуглецевоємних секторів до «зелених» технологій.
Тема 8	Управління природними ресурсами та водними екосистемами Принципи інтегрованого управління водними ресурсами (IWRM). Екосистемний підхід, Водна рамкова директива ЄС. Роль гідрологічних та гідроморфологічних показників у забезпеченні екологічного статусу річок. Збалансоване використання земель, лісів, води, надр.
Тема 9.	Сталий розвиток міст і територій (URBAN SUSTAINABILITY) Поняття “зеленого міста”: мобільність, енергоефективність, управління відходами, урбаністика для кліматичної адаптації. Концепція Smart City. Приклади європейських і українських муніципалітетів.
Тема 10.	Освіта, культура і комунікація сталого розвитку Освіта для сталого розвитку (ESD) у школі й університеті. Формування екологічної свідомості. Комунікація сталих практик через ЗМІ, громадські ініціативи, екоосвіту та науково-популярну діяльність.

Тема 11.	Моніторинг, індикатори та оцінка сталого розвитку Системи індикаторів (UN, OECD, Eurostat, UNECE). Методика оцінки прогресу на національному і локальному рівнях. Приклади розрахунку індексу сталого розвитку регіону. Візуалізація даних та інтерпретація.
Тема 12.	Інтегровані кейси та сценарне моделювання сталого розвитку Сценарії для України: демографія, енергетика, клімат, вода, освіта. Сценарне моделювання у системах GLOBIO, LEAP, WEAP, SDSM, Earth4All. Концепція «Достатнього суспільства» (Wellbeing within limits). Обговорення реальних кейсів.

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Форми навчання.

У процесі вивчення дисципліни «Сталий (збалансований) розвиток» застосовуються такі основні форми навчання: лекційні заняття, практичні роботи та самостійна робота студентів. Лекції забезпечують теоретичну базу, практичні заняття сприяють формуванню прикладних навичок, а самостійна робота розвиває здатність до критичного мислення, самостійного аналізу та творчого підходу до вирішення проблем сталого розвитку.

Методи навчання. На лекційних заняттях студентам розкривається науково-теоретичний зміст і практичне значення тем, які розглядаються. Лекційний матеріал завжди подається з поясненнями, у формі бесіди зі студентами. З наочних елементів навчання широко застосовуються ілюстрації, презентації.

Практичні заняття мають на меті поглибити і закріпити теоретичні знання, отримані на лекціях і у процесі самостійної роботи, а також сформувати уміння їх використання при виникненні потреби.

Самоосвіта припускає поглиблене вивчення відповідних тем, самостійне оволодіння необхідною інформацією, розвиток творчих здібностей студентів, формування у них вмінь самостійного аналізу курсу, що вивчається, а також практичного застосування набутих знань.

Поряд з традиційними методами навчання широко використовуються також комп'ютерні технології, проблемне навчання, написання наукових доповідей та есе.

Освітні технології. У навчальному процесі активно використовуються сучасні освітні технології, зокрема інформаційно-комунікаційні (платформа Moodle, презентації, електронні ресурси), технології формування критичного мислення, проектне навчання та модульно-рейтингова система оцінювання. Застосування цих технологій забезпечує гнучкість навчання, індивідуалізацію освітнього процесу та підвищення мотивації студентів.

ФОРМИ Й МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль: Семестровий контроль з дисципліни «Сталий (збалансований) розвиток» проводиться у формі усного іспиту відповідно до навчального плану та графіка навчального процесу. Іспит охоплює весь обсяг навчального матеріалу, визначений робочою програмою. Якщо студент набрав 50 і більше балів за результатами модульних контролів, іспит може бути виставлений автоматично. У разі бажання покращити оцінку, студент має право скласти іспит за всією програмою дисципліни. Підсумкова оцінка враховує не лише накопичені бали, а й якість відповіді: повноту розкриття питань, логіку викладення, аналітичність мислення, культуру мови та здатність формулювати висновки.

Модульний контроль є складовою модульно-рейтингового підходу до оцінювання. Протягом семестру проводяться дві модульні контрольні роботи, які включають тестові завдання і виконуються в межах годин, передбачених на практичні заняття. До участі в модульному контролі допускаються студенти, які мають поточні бали за практичні та самостійні роботи. Максимальна кількість балів за кожен модульну роботу 10. У разі пропуску з поважних причин, студент має право на повторне проходження контролю. Перескладання незадовільних оцінок дозволяється протягом двох тижнів після атестаційного періоду, але позитивні оцінки не підлягають підвищенню.

Зарахування результатів неформальної освіти регламентовано наступними документами:

– [«Положенням про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання \(здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти у системі формальної освіти\) \(зі змінами\)»](#)

– [«Порядком визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти»](#)

Додатково можливо отримати 6 балів.

Підсумковий контроль – іспит.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за шкалою європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка: національна та ECTS	Критерії оцінювання
90-100	Відміно А	Студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.
80-89	Добре В	Студент повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.
70-79	Добре С	Студент розкрив теоретичні питання, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.
60-69	Задовільно D	Студент розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок, за рахунок недостатнього розуміння матеріалу.
50-59	Задовільно E	Студент неповністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі.
35-49	(Незадовільно) FX з можливістю повторного складання	Студент не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило такий студент виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.
0-34	(Незадовільно) F з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання	Студент не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий студент не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»
<https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>

- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»
https://www.chnu.edu.ua/media/f5e1eobm/polozhennya-pro-zapobihannia-plahiatu_2024.pdf

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд]. За редакцією професора В.М.Боголюбова. – К.: ВЦ НУБПУ, 2018. – 446 с.
2. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: Монографія / Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інститут географії НАН України, Інститут проблем природокористування та екології НАН України. – Одеса, 2012. – 714 с.
3. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань: Візаві, 2012. – 412 с.
4. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на ХХІ століття» (2002-2012) / За ред. Руденко Л.Г. – К.: Академперіодика, 2014. – 359 с.
5. Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні / Руденко Л.Г., Білявський Г.О., Горленко І.О. та ін. – К.: Академперіодика, 2004. – 208 с.
6. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку. – Житомир: Полісся, 2007. – 108 с.
7. Лісовський С.А. Суспільство і природа: баланс інтересів на теренах України. – К.: Інститут географії НАН України, 2009. – 300 с.
8. Марушевський Г.Б. Етика збалансованого розвитку. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2008. – 400 с.
9. Оцінка виконання Планів дій Європейської політики сусідства. Виконання Плану дій Україна-ЄС: довкілля та сталий розвиток. Під ред. Н. Андрусевич. – Львів. – 2009. – 104 с
10. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у ХХ ст. (географічний аспект) / за ред. Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320 с.
11. Реденко Л.Г., Лісовський С.А. Роль Українських Карпат у забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку України // Український географічний журнал. – 2009. - № 3. – С. 23-29.
12. Сталий розвиток — ХХІ століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / Національний технічний університет України — Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського, Національний університет —Києво-Могилянська академія, Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, Донецький державний університет управління, Вища економіко-гуманітарна школа / за ред. проф. Хлобистова Є.В. – Київ, 2018. – 668 с. – Електронне видання. ISBN: 978-83-63649-17-3
13. Про концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України // Офіційний вісник України. – 2000. - № 1. – С. 29-40.
14. Підсумки конференції ООН зі збалансованого розвитку «Ріо + 20» // Екологічний вісник. – 2012. - № 3. – С. 2-3.

Додаткова

15. Dzhaman V., Koliadynskyy P. Big Towns: Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (the Case of Chernivtsi). – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing,

2015. – 226 р.

16. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.

17. Джаман В.О. Методологічні засади дослідження відповідності систем розселення територіальній структурі суспільно-географічних комплексів // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2004. – Вип. 55. – С. 87- 92.

18. Джаман В.О. Міста – опорні центри територіальних систем розселення слабоурбанізованих регіонів (на матеріалах Західної України) // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 199: Географія. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 116-124.

19. Джаман В.О. Територіальна структура систем розселення – каркас просторової організації суспільно-географічних комплексів // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Вінниця: Антекс – УЛТД, 2004. – Вип. 4. – С 101-107.